

زندگی

برای آینده کودکانمان این آموزش‌ها ضروری است

فلسوف کوچک

الهام اسماعیلی
نویسنده

روحیه پرسشگری به طور طبیعی در کودک نوپا وجود دارد. هرچه بزرگتر می‌شود به دلیل مواجهه با دنیای تجربه شده بزرگسالی سؤال‌ها و پرسش‌های کمتری می‌پرسد و کمتر از قبل درباره مسائل کنجکاوی می‌کند. سازمان بهداشت جهانی و یونیسف فهرست دهگانه‌ای برای مهارت‌های زندگی در این دوران منتشر کرده که در بین آنها مهارت تفکر نقاد، تفکر خلاق و حل مسأله پررنگ است و پایه و اساس سایر مهارت‌هایی است که در زندگی هر فردی لازم است. برای اینکه در چند سال آینده فرزندانمان صاحب شغل شوند، لازم است شیوه فکر کردن به صورت نقادانه را آموزش ببینند.

اخیراً، ۱۰ مهارت مورد نیاز در سال ۲۰۲۵ اعلام کرده‌اند که البته مربوط به قبل از این جهش‌های تکنولوژی در زمینه هوش مصنوعی است. بیشتر مهارت‌ها نرم و از نوع تفکری است و شامل این موارد است.

- تفکر تحلیلی و نوآوری
- یادگیری فعالانه و استراتژی‌های یادگیری
- حل مسائل پیچیده
- تفکر انتقادی و تحلیل
- خلاقیت، اصالت و ابداع کردن
- رهبری و اثرگذاری اجتماعی
- استفاده از تکنولوژی، نظارت و کنترل
- طراحی تکنولوژی و برنامه‌نویسی
- تاب آوری، تحمل اضطراب و انعطاف پذیری

استدلال، حل مشکلات و ایده‌پردازی. با توجه به این مهارت‌ها، برای اینکه در چند سال آینده فرزندانمان صاحب شغل شوند، لازم است شیوه فکر کردن به صورت نقادانه را آموزش ببینند، ابتدا لازم است روحیه پرسشگری را در آنها حفظ و تقویت کنیم. همچنین واجب است شیوه‌های اندیشه‌ورزی را به آنها آموزش دهیم تا مهارت‌های همدلی، بازیابی، کنجکاوی و شیوه یادگیری‌شان را تقویت و متحول کنیم.

برای این کار بهتر است از کودک یا نوجوان خود بخواهیم مدام سؤال بپرسد و برای هر چیزی چرا بگوید. داستان‌هایی درباره فکر کردن را برای آنها بخوانید و در یک محیط امن و بدون قضاوت درباره آن با هم گفت‌وگو کنید. مفاهیم فلسفی را در موقعیت‌های ساده روزمره به کار ببرید و ذهن آنها را به چالش بکشید. آنها را در شرایط تصمیم‌گیری آگاهانه قرار دهید تا با سنجش جوانب مختلف بتوانند تصمیم بگیرند. با تقویت اندیشه‌ورزی و تفکر نقاد در آنها، مهارت حل مسأله تقویت می‌شود.

سازگاری و انعطاف‌پذیری ایجاد می‌شود و برای دیدگاه‌های متنوع در جهانی که همواره در حال تغییر است، آماده می‌شوند. برای تقویت این مسائل لازم یک گروه از همسالان را تشکیل دهید و نیز بحث‌های خانوادگی را تقویت کنید تا فرزندی اندیشه‌ورز برای آینده تربیت کنید.

این امر موجب افزایش اعتماد به نفس، حفظ روحیه پرسشگری، بررسی نظرات مختلف و در نهایت کسب مهارت گفت‌وگو می‌شود. اگر در کودکی روحیه پرسشگری حفظ و تقویت شود در نوجوانی با توجه به تغییرات مغز، میزان هورمون‌ها و تغییر خلق و خو، که نوجوان به سمت گروه همسالان کشیده می‌شود و ممکن است از نظر فکری به آنها وابسته یا متمایل شود، با داشتن روحیه و مهارت پرسشگری، مقهور و مغلوب افکار آنها نمی‌شود و می‌تواند با شجاعت و جسارت سؤال‌هایش را بپرسد، نظرها را بررسی کند و بداند که راه نقد همواره برایش باز است. در این صورت با داشتن سؤال‌های مختلف و کسب مهارت استدلال ورزی است که یک منطق درونی در او ایجاد می‌شود که کمتر به یک هدایتگر بیرونی نیاز پیدا می‌کند، با تحلیل و بررسی نظرها می‌تواند راه را پیدا کند و درک می‌کند که می‌شود تجربه کرد، پرسید و آن تجربه را زیر سؤال برد.

داشتن روحیه پرسشگری و تفکر نقاد در زندگی روزمره که سراسر از مسائل مناقشه‌برانگیز خانوادگی، اقتصادی و سیاسی است بیشتر از هر زمان دیگری کاربرد دارد، در این لحظات است که احساسات بر قوه استدلال نوجوان یا حتی والد غلبه کرده و تفکر نقاد شیوه استدلال را ضعیف می‌کند و آن را به سمت غرغر یا حتی سفسطه می‌برد. اگر در زندگی روزمره تفکر نقاد را به کار ببریم دیگر نیازی نیست در گروه‌های خانوادگی درباره فلان ویدیو جعلی یا درستکاری شده، بحث سیاسی فرسایشی راه بیندازیم.

می‌توانیم با دانستن سنججه‌های مختلف تفکر نقاد از قبیل اهمیت، ربط، دقت، صحت به بررسی داده‌ها بپردازیم و از احساساتی شدن و درگیری‌های عاطفی جلوگیری کنیم. جدای از زندگی عادی روزمره به تفکر نقاد و فکرورزی نیاز داریم تا کمتر دچار آسیب‌های مختلف روحی شویم.

بهبتر است بدانیم که مجمع جهانی اقتصاد هر ۵ سال یک بار، لیستی از مهارت‌هایی که لازم است افراد یاد بگیرند تا در آینده بتوانند شغلی را بیابند و کار کنند منتشر می‌کند، در لیست

وقتی کودک شروع به حرف زدن می‌کند، اولین کلمات و جمله‌هایی که استفاده می‌کند درباره چپستی و ماهیت اشیا و افراد است. این چیه؟ این کیه؟ مال منه؟ مال کیه؟ چرا؟ چطور؟ کجاست؟ و از این قبیل پرسش‌ها.

روحیه پرسشگری به طور طبیعی در کودک نوپا وجود دارد. هرچه بزرگتر می‌شود به دلیل مواجهه با دنیای تجربه شده بزرگسالی سؤال‌ها و پرسش‌های کمتری می‌پرسد و کمتر از قبل درباره مسائل کنجکاوی می‌کند. با ورود به مدرسه به انجام کارهای معمولی و بدون پرسش عادت می‌کند. مغز انسان نیز با صرفه‌جویی در وقت و هزینه، ترجیح می‌دهد کارها را از روی چک لیستی که هر روز دارد انجام دهد، بدون آنکه به چرایی و چگونگی اش فکر کند. با توجه به رشد سریع تکنولوژی و پرورش هوش مصنوعی و انجام کارهای ساده مکانیکی به کمک روبات‌ها در آینده‌ای نه چندان دور، باید بررسی کنیم به چه نوع کارها و مهارت‌هایی برای فعالیت نیاز داریم؟ سازمان بهداشت جهانی و یونیسف فهرست دهگانه‌ای برای مهارت‌های زندگی در این دوران منتشر کرده که در بین آنها مهارت تفکر نقاد، تفکر خلاق و حل مسأله پررنگ است و پایه و اساس سایر مهارت‌هایی است که در زندگی هر فردی لازم است. از تصمیم‌گیری، مدیریت استرس، مدیریت احساسات، مدیریت رابطه، همدلی تا خودآگاهی. همه این موارد با داشتن ذهنی پرسشگر که توانایی بررسی تمام نظرها و عواطف را دارد، قابل اجراست.

لازم است ما روحیه پرسشگری سقراطی را در کودکان خود تقویت کنیم. کیفیت زندگی ما بسته به کیفیت تفکر ماست. کیفیت تفکر ما نیز به نوبه خود بسته به کیفیت پرسش‌هایی است که داریم، زیرا این پرسش‌ها در حکم نیرو محرکه تفکر هستند.

بدون پرسش چیزی نداریم که به آن فکر کنیم، بدون پرسش‌های بنیادین معمولاً نمی‌توانیم تفکرمان را برآنچه مهم و ریشه‌ای است متمرکز کنیم. پس باید از آنها بخواهیم در برابر حرف و توصیه به انجام کاری پرسشی را مطرح کنند و ذهن خود را به چالش بکشند.

